

Ouida: voor de categorie der romanverslindende lezers

Louis Couperus had een mateloze bewondering voor de schrijfster Ouida. Dat is ook anderen niet ontgaan. Zo schrijft zijn biograaf Bastet hoe Couperus als een ware fan zelfs op 'audiëntie' bij haar ging, in Florence. En schrijfster Jeanne Reyneke van Stuwe wees op de grote overeenkomst tussen de werken van Couperus en Ouida.¹ Wie zich verdiept in Ouida's werk én leven, kan niet anders dan – net als Couperus – in haar ban raken.

Door Carla Stiekema

Ouida's faam in Europa is in de tweede helft van de negentiende eeuw zo groot, dat haar naam ongeacht de kwaliteit 'reeds voldoende is om de categorie der romanverslindende lezers gretig naar het boek te doen grijpen', aldus Ouida-vertaalster Cornélie Huygens in 1886. Dat dwepen met Ouida blijft niet beperkt tot de werkelijke wereld; in Huygens' eigen roman *Regina* wordt Ouida's *Tricotrin* (1869) zuchtend van verlangen 'een gedicht in proza' genoemd.²

Dandy's in kastelen

Ook Couperus steekt zijn bewondering voor Ouida geenszins onder stoelen of banken in zijn eigen werk. In *Eline Vere* laat hij Eline haar eigen, eenvoudige familie buiten vergelijken met de pracht en praal van de Engelse kastelen en bijbehorende dandyeske hertogen:

Het was dan ook wel een groot verschil, die pracht van ideale aristocratie, en deze eenvoud van wel bemiddelde, maar noodzakelijk zuinige adel. En toch, zij had nu niet willen ruilen, en zij sprak glimlachend tegen Otto van Ouida en de Engelse kastelen en beweerde aan de Horze de voorkeur te geven, boven de schatrijke Schotse hertog, die zij zich vroeger gedroomd had, naar het type van Erceldoune of Strathmore...³

Voor de lezers van toen was meteen duidelijk waarnaar Eline verwijst: naar Ouida's romans *Idalia* (1867) en *Strathmore* (1865). Die laatste lijkt, oppervlakkig gelezen, een melodramatisch liefdesverhaal over de hogere stand, maar herbergt een diepere laag waarin stereotypen (dandy, avonturier en engel) op de schop genomen worden. Zo speelt Ouida in *Strathmore* met de definitie van goed en slecht.

De hoofdpersonages zijn dubbelzinnig in hun houding tegenover het andere geslacht, alsook in hun eigen seksualiteit: de machistische Strathmore versiert de ene na de andere vrouw, maar houdt er tegelijk een haast homo-erotische vriendschap op na met zijn beste vriend, een man met een zachte, vrouwelijke uitstraling.

Dat levert de nodige stof voor sensationalistische intriges, maar evenzeer laat de schrijfster zien welke sociale misstanden, in het huwelijk en daarbuiten, er bestaan, en hoe gecompliceerd de victoriaanse genderrelaties eigenlijk zijn.⁴

Victoriaanse tegenstrijdigheden

De extravagante Marie Louise Ramé (1839-1908)⁵ draagt haar pseudoniem Ouida als een artiestennaam. Haar vader is de grote afwezige in haar leven, waardoor hij in haar ogen een mythische status bereikt. Haar moeder heeft de ondankbare taak haar daadwerkelijk op te voeden. Met haar verhuist Marie Louise als jonge vrouw van het veilige Bury St. Edmunds naar de bruisende hoofdstad Londen.

Vanaf nu is ze niet meer Marie Louise, ze is Ouida. Zij belichaamt de victoriaanse maatschappij in al haar tegenstrijdigheden; haar uitbundige vrijheidsdrang contrasteert sterk met haar afkeer van feminisme en een intens verlangen naar romantiek. ‘Sterker nog,’ zo benadrukken Ouida-biografen Schroeder en Hodges Holt, ‘ondanks de hevige kritiek op het victoriaanse materialisme die haar werk domineerde, leefde ze met een opzichtigheid die zelfs haar buitensporige inkomen ver te boven ging.’⁶

Boeken vol tafelzilver

In Ouida's vroege werk ligt de nadruk sterk op de amoureuze perikelen van de Londense high society.⁷ Haar verhalen draaien telkens weer om de vrouw die de drang naar spektakel van haar kennissenkring voor haar eigen gewin gebruikt, die haar mannelijke bewonderaars manipuleert door ‘mannelijke’ agressiviteit met ‘vrouwelijke’ seksuele list in te zetten.

Schroeder en Hodges Holt wijzen op de zogenaamde, scandaleuze *silver-fork novels* van de jaren 1820 tot en met 1840, waarop Ouida haar romans lijkt te hebben gebaseerd. Vanwege alle spanning en intrige, gecombineerd met een spel met stereotyperingen en genderrollen, wordt haar vroege werk uiteindelijk geschaard onder het sensationalistische genre, waartoe bijvoorbeeld ook de romans van Ellen Wood en Mrs. Braddon worden gerekend.⁸

Ouida's werk is bijzonder populair in heel Europa en ze wordt een waar literair fenomeen in de negentiende eeuw. Haar schetsen over de Engelse high society vinden gretig aftrek onder het lezerspubliek – mannen en vrouwen, jongeren en ouderen, staatslieden en dienstboden – dat de ene na de andere roman verslindt. Haar werk kent een enorm bereik, ook in de rest van Europa. Diverse vertalingen vinden bij leesgezelschappen en bibliotheken hun weg.

Visitekaartje van
Marie Louise de
Ramé. Fotoportret
door George G.
Rockwood (Wikimedia
Commons).

Een geruïneerd leven

Langzamerhand, vanaf 1870, worden Ouida's romans echter cynischer; haar vrouwelijke personages lijden heel wat af. Het huwelijk wordt nu definitief afgeschreven als serieuze optie voor een gelukkig leven. Kunst wordt steeds meer een middel om het onrecht van de vrouw (en de arme Italiaanse boer) mee te beschrijven en daarmee

te bekostigen. Ze blijft echter geld uitgeven als water, ook nadat ze rond 1874 vanuit Londen naar Italië uitwijkt.

Met haar dubbelzinnige houding in de liefde maakt ze het zichzelf intussen niet makkelijk. Als ze verliefd wordt op de Italiaanse markies Lotteria Lotharingo della Stufa – een ongelukkige liefde, aangezien hij niet voor één vrouw tevangen is – wordt hij de held van haar romans. De heldin blijft zichzelf, in haar romans en in het echte leven. Na tien jaar smachten ontdekt Ouida dat Della Stufa er nog een andere geliefde op nahoudt; de ander portretteert ze wraakzuchtig als de overspelige Lady Joan in de sleutelroman *Friendship* (1878).¹⁰

In het decennium dat volgt, blijkt Ouida's tweeslachtige houding tegenover de maatschappij: het ene moment strijdt ze in haar werk tegen de onderdrukking van de boer, het volgende schrijft ze een gotische roman over de teloorgang van een onafhankelijke heldin en dan weer blijken de vrouwen te sterk voor het mannelijk ego. Als haar eigen wereld definitief instort – zij leeft nog altijd boven haar stand en wordt dus telkens weer, met al haar honden, uit huis gezet wegens forse betalingsachterstanden – verandert de thematiek van haar werk.

Rond de eeuwwisseling spelen haar romans zich dan ook steeds vaker af in een maatschappij in verval, op het punt van instorten. Het heeft in deze wereld geen zin om een sterke vrouw te zijn, meent ze. In haar laatste roman, *The Massarenes* uit 1897, onderwerpt de heldin zich dan ook aan haar echtgenoot.¹¹ De drama's in het leven en werk van Ouida blijven tot de verbeelding spreken. Zelfs uit haar dood in 1908 blijkt haar talent voor excentriek drama: in complete armoede – 'nog geen rafeltje kleed bedekte de kale stenen vloer' – bezwijkt de 69-jarige Ouida aan een longontsteking, met haar favoriete hond Ruffino liggend op haar zieke borst, haar andere honden dwalen om hen heen. Tenminste, zo wordt deze laatste scène aan het publiek opgevoerd.¹² ■

Dit is een bewerkte versie van een deel uit mijn proefschrift in wording over het leven en werk van Cornélie Huygens, 'de rode freule'. Zij was een van de vaste vertaalsters van het werk van Ouida naar het Nederlands.

Noten

1. Frédéric Bastet: *Louis Couperus. Een biografie*, 1987, p. 335-345; Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe: 'Een hoogst merkwaardige literaire coincidentie.' In: *De Nieuwe Gids*. Jaargang 49 (1934), p.93-98.
2. Brief van C.L. Huygens aan J.K. Tadema, 3 september 1886, in Archief BOH/UBL (inv.nr. BOH C 87-12); Cornélie Huygens: *Arabesken*. 1885, p.138-141.
3. Louis Couperus: *Eline Vere*. 2 delen, 2e druk (1e druk 1889). Amsterdam: P.N. van Kampen & Zoon, 1890, p.213.
4. Natalie Schroeder & Shari Hodges Holt: *Ouida the Phenomenon. Evolving Social, Political, and Gender Concerns in Her Fiction*. Newark: University of Delaware Press, 2008, p.42-52; Ouida: *Strathmore*, Naar het Engels bewerkt. Bewerkt door Cornélie Huygens. 2 delen. Amsterdam: P.N. van Kampen & Zoon, 1886.

5. Biografische informatie ontleend aan: Jane Jordan. In: *Companion to Sensation Fiction* 2011, p.220-231; Schroeder & Hodges Holt 2008, m.n. p.14-24; Monica Stirling: *The Fine and the Wicked. The Life and Times of Ouida*. London, Victor Gollancz Ltd, 1958.
6. Schroeder & Hodges Holt 2008, p.9.
7. Zie ook Jacqueline Bel: *Nederlandse literatuur in het fin de siècle. Een receptie-historisch overzicht van het proza tussen 1885 en 1900*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 1993, p.32-33; Schroeder & Hodges Holt 2008, p.28-52.
8. Schroeder & Hodges Holt 2008, p. 21. Over de grote populariteit van dit genre in het victoriaanse Engeland, zie bv. Sally Mitchell: *Daily Life in Victorian England*. 2nd edition. Westport, Connecticut/ London: Greenwood Press, 2009 (The Greenwood Press 'Daily Life Through History' Series), p.237-242. Ook in Nederland behoren de romans tot de commerciële top (Roselinde Supheert: 'De victoriaanse top-tien'. In: *Filter* 10 (4), 2003, p.55-61).
9. Astrid Kulsdom: "'The so-called right of translation". De Erven F. Bohn en Ouida's publicatie in Nederland'. In: *Filter* 2 (19), 2012, p.52-63.
10. Schroeder & Hodges Holt 2008, p.17-18.
11. Schroeder & Hodges Holt 2008, p.21-24.
12. 'Death of Ouida'. In: *Kalgoorlie Miner*, 2 maart 1908.

PUNCH'S FANCY PORTRAITS.—No. 45.

OUIDA.

"O fo! 'tis an unweeded garden."—*Hamlet*, Act I., Scene 2.

Ouida, de extravagante societyschrijfster. Spotprent door Edward Linley Sambourne, in het Britse magazine Punch (20 augustus 1881).